

Premieră „Jocul ielelor”

George BANU

Gelu Ruscanu, figură solitară

Am privilegiul de a continua să scriu, fără a continua să fac critică curentă. Condiție care, cred, nu-mi descalifică statutul, căci critica înseamnă nu numai a evalua teatrul, ci și, cât poți trăi, a-l gândi. Fără să te îndepărtezi de practica lui cotidiană, îl urmărești dar adoptând nici privirea microscopică a jurnalistului nici pe aceea panoramică a istoricului, cauți atunci poziția la „mijloc de pantă” : nici total implicat, nici definitiv înstrăinat... Ea permite să fii, cum spunea Grotowski, „*dehors-dedans*” (în afară-înăuntru), căci văd mereu spectacole fără un imperativ imediat, ci în numele unor motivații care îmi sunt proprii: fidelitate pentru prieteni, atracția pentru un actor sau un autor, accidentul unei călătorii. Așa, după convorbirea cu un interpret, m-am bucurat să redescopăr *Jocul ielelor* la București, text ce-mi amintea spectacolul care ne tulburase pe toți – acum... câte zeci de ani? la Teatrul Mic – Pus în scenă de Crin Teodorescu, acompaniat, în ultimele săptămâni, de Radu Penciulescu, și având în centru creația barocă a lui George Constantin, el ne apăruse pe vremuri ca expresia pură a ceea ce se cheamă *teatrul de idei*. Nu idei, simplu expuse, ci idei care conduc la poziționări diferite în lume, la alegeri și înfrângerii, idei indisociabile de intransigența etică și riscurile pe care ea le comportă. Mi-am spus odată că „în România avem păreri, dar nu opinii”... acele opinii ce nu admit compromisul și sfârșesc în moarte. Ele sunt expresia unui raport cu lumea și nu doar comentariu ironic, dezabuzat, „caragialesc”. Gelu Ruscanu, figura solitară, îmi contrazice, cel puțin în teatru, convingerea. Excepție care confirmă regula? Ducându-mă la Teatrul Național, vroiam să-l regătesc la ora confuziei politice, a strategiilor locale și a suspiciunii generale. Eram în săptămâna de Paște, și de aceea poate, privindu-l drept, intransigent în interpretarea lui Liviu Lucaci, mi-a apărut ca un un arhanghel profan. Un arhanghel ce, la un moment dat, adopta poziția Christului obosit din spectacolul lui Grotowski *Prințul constant...* ; ca și el, Gelu era obosit de lume și-și înclina capul asemeni marilor melancolici dezabuzăți de cursul vieții.

Nu o critică de spectacol propun aici, ci câteva considerații inspirate de el... Camil Petrescu, în *Jocul ielelor*, mi-a apărut în seara aceea, cu o evidență extremă, e un precursor indiscutabil al existențialismului: nu poți asculta acest text fără ca replicile personajelor lui Sartre sau Camus să-ți răsună în urechi. Gelu Ruscanu, înaintea lor, dar asemeni lor, vrea să-și constituie singur existența, să o sculpeze prin acte și decizii, să-și fie propriul creator. Aceasta e, pentru Sartre, condiția proprie eroului existențialist: el este rezultatul alegerilor sale! Și Ruscanu, cu obstinație, își propune să o adopte și respecte. Dar, ca și la Sartre sau Camus, el vorbește mult căci, ca și ei, Camil Petrescu, captivat de propria-i descoperire, explică, clarifică, dezvoltă o retorică ce uneori sfârșește într-o discursivitate abuzivă pentru noi: de existențialiști îl apropie nu numai viziunea, ci și defectele lor. De aceea, *Jocul ielelor* e, din plin, o piesă sartriană avându-l pe Ruscanu ca protagonist.

Dincolo de motivațiile diverse, des explorate, de Ibsen îndeosebi – reacție morală, competiție erotică, conspirație și corupție – motivații ce intervin și determină poziția lui Ruscanu, Camil Petrescu introduce și marea chestiune a moralei politice. Cum se poate defini eroul moral față de morala de partid? El care reclamă libertatea actelor, cum să suporte sacrificiul impus chiar de mișcarea la care a aderat? Lui Ruscanu i se cere în numele unui schimb sugerat de Sinești, adversarul cinic – strălucit construit de Mircea Rusu – să-și abandoneze lupta pentru a salva un militant ce doar astfel poate fi eliberat. Dincolo de experiența istorică, tragic cunoscută și azi general abandonată, comunismul, în epocă, incarnează o puritate absolută în numele căreia se reclamă sacrificii inumane sau se ordonă acte absurde. Logica de partid comandă logicii individuale. E ceea ce a tratat Brecht, cu o luciditate clarvăzătoare, în *Decizia*, piesa interzisă chiar de Partid. Mai târziu, Sartre în *Les mains sales (Măinile murdare)* se va confrunta cu aceeași problemă. Camus, în *Les Justes (Cei dreapți)*, de asemenea. Iată un nod tragic modern pe care, la noi, Camil Petrescu, primul, l-a intuit: eroul moral e contrazis de strategia partidului pe care el însuși îl asimilase unei instanțe morale... Nu imoralitatea adversarilor îl face să capituzeze, ci teribila decizie de sine impusă chiar de partidul la care a aderat. El e trădat de ai săi... Atunci, în singurătea deplină a eroului tragic, nu-i mai rămâne, ca aici – soluție splendidă a lui Claudiu Goga – nu să se împuște, ci să se îndrepte ușor spre fantoma tatălui, la rândul lui, sursă de extremă decepție. Nimic nu-i mai justifică lui Ruscanu rezistența: nici comportamentul comunității de oameni pe care o crezuse exemplară, nici tatăl său – din a cărui onoare făcuse o valoare de referință. Colectivul și individualul, în mod egal se prăbușesc. Nu adversarii, ci propriii aliați îl conduc pe Ruscanu spre disperare.

Ruscanu e un erou existențialist nu doar pentru că-și reclamă libertatea actelor, ci și pentru că, în mod flagrant, confirmă celebra convingere sartriană: „*l'enfer c'est les autres*“. „Infernul sunt ceilalți“, toți, de la ființele cele mai apropiate la adversarii detestați, toți, fără nicio excepție... mătușa copilăriei, amanta tinereții, camaradul de partid, miniștrii murdari. Nimic și nimeni nu-l consolează, nimic și nimeni nu-l salvează. Camil Petrescu, încă o dată, anunță condiția tragică a personajului existențialist: stăpân al actelor sale, el nu rezistă alianței celor din jur care, reuniți, fără excepție, se unesc pentru a-l abate.

Ruscanu „a văzut idei“... aceasta-i emblema identității sale. Dar, m-am întrebat de ce Camil Petrescu le-a asimilat metaforic „ielelor“, imprecise viziuni nocturne? „Adevărul“ ideilor n-ar fi decât o tulburare a viziunii, o iluzie... Sunt „ideile“ un miraj malefic pe care titlul piesei ne invită să le evităm? Hamlet, conștient de pericol, montând la Elsenor spectacolul intitulat *Cursa de șoareci* pune la încercare spusele Fantomei de care se îndoiește. Lui Gelu Ruscanu nimeni nu i-a vorbit, dar el se încrede în puterea ideilor venite din cerul platonice... Ideile ar fi „ielele“ pentru Ruscanu, erou existențialist? Prin acest titlu, *Jocul ielelor*, Camil Petrescu îi relativizează oare poziția asimilând-o unei viziuni înșelătoare? Sau, altă ipoteză de interpretare: cel care a văzut „idei“ și se lansează pe urma lor, nu poate supraviețui jocului periculos. Ele, spune textul, nu sunt la originea erorii, dar conduc la moarte. Preț al lucidității solitare într-o lume fără valori. Ideile salvează, dar, convertite în „iele“,ucid. Din această conversiune a ideii în contrariul său, la Camil Petrescu provine aici ambiguitatea. Ea dă mister... misterul clarității care sfârșește în obscuritate.

Foto: Augustin Bucur

Marius STĂNESCU

Ilinca TOMOROVEANU, Liviu LUCACI

Mircea RUSU

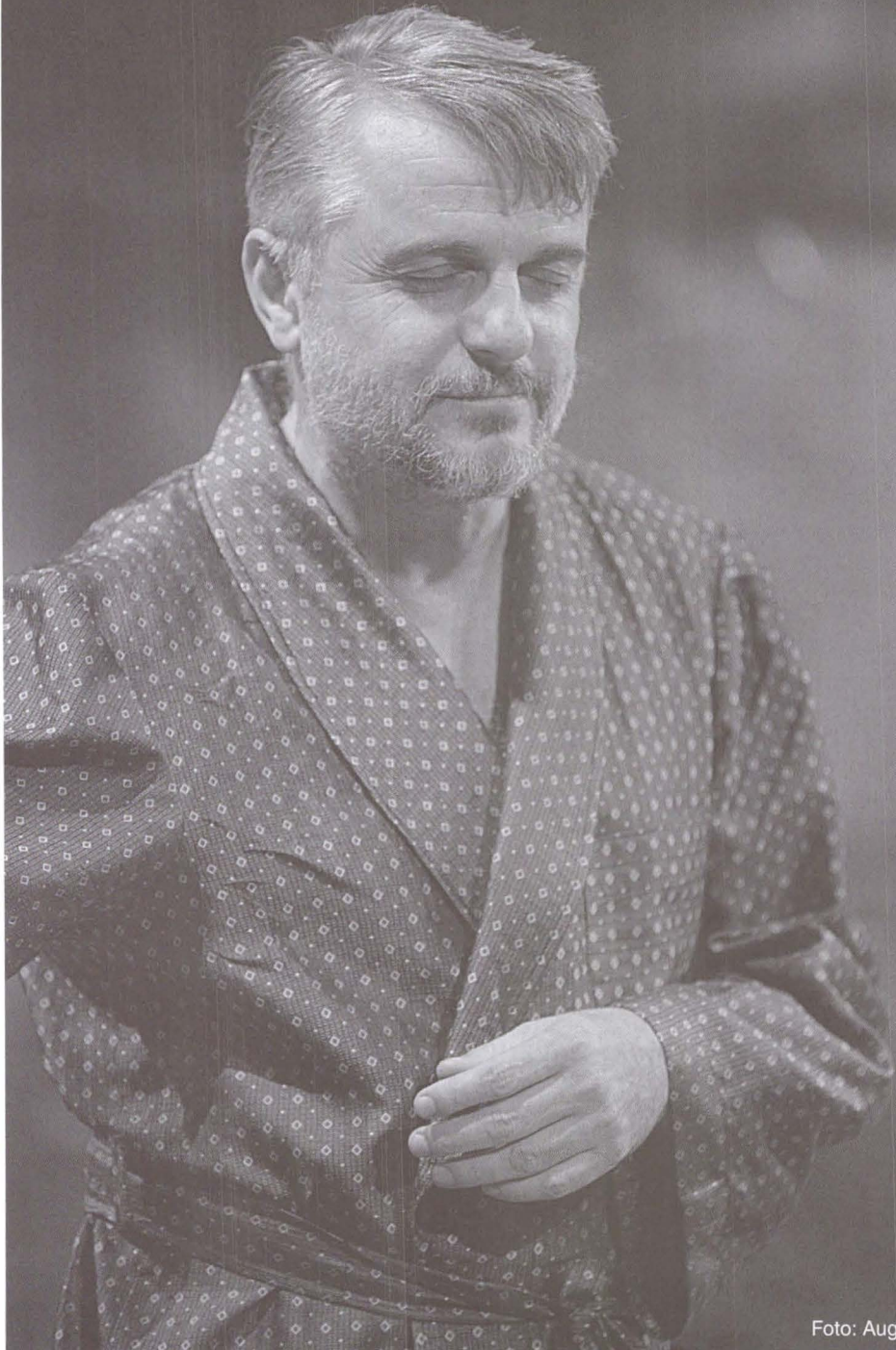

Foto: Augustin Bucur

Dorin ANDONE, Liviu LUCACI și Bogdan MUȘATESCU

Vlad IVANOV, Dorin ANDONE, Eugen CRISTEA și Liviu LUCACI

Foto: Augustin Bucur

Foto: Augustin Bucur

Ilinca GOIA și Mircea RUSU

Irina MOVILĂ și Mircea RUSU

Foto: Augustin Bucur

Distribuția spectacolului

(în ordinea indicată de autor)

Teatrul Național București

Premiere: 12, 20 mai 2007

Sala Atelier

Gelu Ruscanu	MARIUS STĂNESCU (de la Teatrul Odeon) / LIVIU LUCACI
Șerban Saru Sinești	MIRCEA RUSU
Praida	DORIN ANDONE
Penciulescu	VLAD IVANOV
Vasiliu	DAN TUDOR / ANDREI DUBAN
Petre Boruga	IOAN ANDREI IONESCU / MARCELO COBZARIU
Sache Dumitrescu	DANIEL BADALE
Nacianu	BOGDAN MUȘATESCU
Primul procuror	EUGEN CRISTEA
Gardianul	CORNEL ȚIGANCU
Toma	EDUARD DUMITRU
Maria Sinești	IRINA MOVILĂ/ ILINCA GOIA
Irena Romescu	ILINCA TOMOROVEANU
Elena Boruga	RODICA IONESCU
Nora	EMILIA POPESCU (de la Teatrul de Comedie)
Grigore Ruscanu	MIRCEA ANCA
Dora	ARISTIȚA DIAMANDI
Copiii	ȘTEFAN TASE / ALEXANDRU DOBRE / CARLA ADINA POPESCU / ȘTEFAN VELICHI

Regia **CLAUDIU GOGA**

Decorul	ȘTEFAN CARAGIU
Costumele	LILIANA CENEAN
Muzica	GEORGE MARCU